

COMENÇAR PER CANVIAR ELS NOSTRES HÀBITS DE CONSUM

VERS L'ALTRA ECONOMIA

LUIS RAZETO M.

Santiago de Xile

En la creació de *l'altra economia*, el punt de partida és la transformació del consum. La raó és clara: si s'assumeix que la finalitat de la nova economia és l'ésser humà, la seva realització i felicitat, s'ha de començar examinant si el consum dels béns i serveis que produeix l'economia està servant per a aquest objectiu, que implica bàsicament satisfer les veritables necessitats de l'ésser humà.

A l'economia capitalista no li interessa que les persones siguin felices ni que es realitzin comunitàriament. Li interessa només que els individus estiguin en el mercat i comprin com més millor, per la qual cosa fins i tot pot ser millor que les persones romanguin insatisfetes, si això les impulsa a comprar més coses i serveis.

El consum tal com es produeix actualment, du les persones a viure les seves necessitats d'una manera que les converteix en passives, depenents i competitives. Serà radicalment diferent el consum que ens converteixi en persones creatives, autònomes i solidàries; però aquesta nova mena de consum implica entendre d'una altra manera les necessitats humanes.

Cal deixar de pensar les necessitats com a carències, com a buits que s'han d'omplir amb els béns i serveis, idea segons la qual hi hauria una mena de correspondència bi-unívoca entre les necessitats i els productes i serveis. A cada necessitat li correspondria un producte, i a cada producte li correspondria una necessitat. Però d'aquesta manera les necessitats no s'experimenten com a necessitats del propi ésser, sinó com les necessitats de comprar i tenir coses i serveis.

Se suposa, a més, que les necessitats són recurrents, és a dir, que se satisfan cada vegada que els buits s'omplen amb certs productes, però al cap de poc temps es tornen a presentar insatisfetes, i per tant estarien sempre demanant els béns i serveis que les satisfan per un temps, per tal que més endavant es tornin a presentar els buits, les carències.

Però, som així els éssers humans? Som aquestes coses amb moltes carències, amb tants compartiments buits, que s'omplen i es buiden, que es van multiplicant i creixent, i que demanen sempre més béns i serveis

amb què omplir-se? O més aviat és que així és com ens vol el mercat capitalista?

Actualment les necessitats i el consum estan creixent enormement, tant per la lògica del mercat capitalista com per la de l'Estat benefactor, de manera que l'economia està fortament pressionada a créixer, a multiplicar la seva oferta de béns i serveis, per satisfer tant les demandes col·lectives que s'exigeixen a l'Estat, com les demandes individuals que s'expressen en el mercat. Des d'ambdues perspectives, des d'ambdues lògiques, s'està vivint un increment del llinar de la quantitat de productes que es demanen i del nivell d'accés al qual s'aspira.

El consumidor modern sembla insaciable i tremendament demandant i exigent, ja que considera que té dret que l'Estat el proveeixi de tot allò que necessita per assolir el nivell social mitjà, i a més, que té dret que el mercat li proporcioni tot allò que desitgi i pugui pagar. I si no ho pot pagar, considera que té dret que li donin el crèdit necessari per comprar-ho.

Aquesta veritable explosió de les necessitats i de les demandes envers el mercat i envers l'Estat genera una pressió enorme sobre el sistema productiu. Una pressió per créixer, és a dir, per augmentar acceleradament el procés de producció de béns i serveis juntament amb l'accelerada expansió de les necessitats.

Però ens hem de preguntar: és possible aquest creixement indefinit? Hi haurà prou recursos i capacitats per sostenir aquest creixement permanent? Si es continués per aquest camí ¿seran reversibles les conseqüències que està tenint sobre el medi ambient i l'ecologia? I serà possible superar els gravíssims impactes que aquest consumisme exacerbat està tenint sobre la convivència col·lectiva, la governabilitat, l'ètica social i els valors culturals i espirituals?

Encara més, ¿no és potser per estar arribant als límits possibles d'aquest creixement del consum, que avui es fa evident la crisi sistèmica de la civilització moderna, i es planteja la necessitat urgent de construir una civilització i una economia diferents?

I anant més al fons de l'afer: ¿serà veritat que accedint a més productes i serveis assolim una millor

satisfacció de les necessitats humanes, que ens fem més feliços, que ens realitzem millor com a persones?

El consumidor modern no és un consumidor creatiu, autònom i solidari. Ans al contrari, el seu consum és imitatiu, depenent i competitiu. Es tracta d'un consum que empetiteix les persones, i que sembla ser l'estat habitual, més estès, en què es troben moltes persones en la fase terminal de la crisi de la civilització moderna.

D'aquest consum imitatiu, depenent, compulsiu i competitiu ens n'haurem de lliurar, per accedir a un consum autònom, creatiu i solidari com el que correspon a una nova i superior civilització. I aquest canvi no el faran ni el mercat ni l'Estat; és absurd demanar-ho al mercat o exigir-ho davant l'Estat, que són els impulsors del consum depenent i passiu.

El canvi en les formes del consum només és possible si el fem nosaltres mateixos, canviant cadascú i generant des del nostre entorn un canvi cultural que vagi expandint una nova manera de viure les necessitats, i de consumir el convenient per a la nostra realització personal i per al nostre desenvolupament social.

El consumidor creatiu, autònom i solidari identifica els seus objectius cercant la seva realització com a persona humana integral, la satisfacció de les seves veritables necessitats, que no són pas les que assenyalen el mercat i l'Estat, ni tampoc els nostres instints immediats, sinó les que descobrim mitjançant el coneixement de la nostra naturalesa humana, del que som i del que estem orientats a ser. I que sap que està inserit en una comunitat d'iguals, que viu en un ambient natural juntament a molts altres éssers i espècies vivents, respecte dels quals té responsabilitats essencials.

Quan vivim les necessitats de manera veritablement humana, les experimentem en el pla de la consciència. Fins i tot les necessitats corporals, com la d'alimentar-nos i abrigar-nos, es viuen subjectivament. Les necessitats no se satisfan només mitjançant la cosa o l'acció externa que es posseeix o a la qual s'accedeix, sinó per l'acció del subjecte que empra la cosa o el servei extern.

La millor satisfacció de les necessitats, accedir a una qualitat de vida superior, i la realització personal i grupal, no impliquen incrementar les compres i el consum, ni requereixen necessàriament una major producció. En canvi, un 'bon consum', un consum

realitzador, comporta una transformació radical de la producció.

Si es produeix per a la satisfacció de les necessitats i el desenvolupament humà, gran part de l'actual producció, i en particular molts béns i serveis que satisfan el consumisme i el consum depenent, imitatiu i competitiu, deixaran de ser necessaris i útils. Una nova estructura de la producció s'anirà creant a mesura que més persones i grups vagin adoptant els criteris que són propis d'un 'bon consum'. En aquest sentit podem preveure que s'expandiran l'agricultura i la producció de béns i serveis bàsics, juntament amb l'educació i la cultura, les comunicacions i els serveis de proximitat. Podran disminuir la mineria, la indústria pesada, el transport, la indústria del petroli i els seus derivats, la indústria química, els serveis financers, i l'estesa producció de quincalla.

En aquesta direcció podem veure que en *l'altra economia* haurien d'experimentar un gran desenvolupament el treball autònom i associatiu, l'autoproducció, els processos de desenvolupament local. Com a resultat de tot això, milloraran conjuntament el medi ambient i la qualitat de vida, generant-se una mena de desenvolupament molt diferent a l'insostenible creixement econòmic actual.

En correspondència amb les noves formes del consum, viurem un procés de potenciació de les capacitats de producció de les persones, de les famílies, de les comunitats i dels grups locals. Hem vist, en efecte, que el 'bon consum' condueix les persones i les comunitats des de la dependència cap a l'autonomia. Això és un procés, i en realitat l'autonomia es fa possible un cop assolit cert nivell de desenvolupament personal.

Són la inseguretat, la carència de capacitats, la manca de relacions, l'absència de conviccions, allò que fan tan apreciada l'adquisició de coses i el recurs a serveis externs. Però quan s'assoleix cert nivell de desenvolupament personal esdevenim més autosuficients, menys necessitats de béns i serveis exteriors. Si algú té un bon desenvolupament personal, una riquesa de personalitat, és molt probable que necessiti comprar menys béns i serveis, no pas perquè hagi apagat les seves necessitats sinó perquè les satisfà més autònomament i el subjecte es dedica més a aquelles dimensions en les quals és capaç d'autogenerar projectes i satisfaccions pel seu compte.